

A zöldségtermesztés fejlesztésének feladatai

Szerkesztette: **Kristóf L.-né**

Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet
1024 Budapest, Keleti Károly u. 24.

Írták: **Balázs S., Nagy J., Terbe I., Zatykó F., Farkasné Márton K., Bittsánszky J. és Mártonffy B.**

INTERNATIONAL
JOURNAL OF
HORTICULTURAL
SCIENCE

AGROINFORM
Publishing House, Hungary

Összefoglalás

A zöldségtermesztés fejlesztésének tervezetét összeállító szerzők abból indulnak ki, hogy

- a jövőben is a hazai termelésű áru lesz domináns a hazai piacon,
- a környező országokba jelentős mennyiségű árut exportálunk,
- az EU részpiacain folyamatosan jelen leszünk.

Mindehhez pedig a feltételeket állami szerepvállalással kell megteremteni.

The vegetable production programme

Summary

The authors' collective when drawing up the development of the vegetable branch emphasizes the supposition that

- in the future the domestic products will be overwhelming on the home market,
- a significant quantity of commodities will be exported into neighbouring countries,
- we may be continuously present at the EU market.

All these conditions can be based only on strong state assistance.

1. A zöldségtermesztés helye és szerepe az élelmiszergazdaságban

A zöldségtermesztés a hazai kertészet meghatározó ágazata, amelynek szerkezetváltó és piaci alkalmazkodóképessége legkedvezőbb a kertészeti ágazatok között. A nemzetgazdaságon belül perspektivikus jövője van gazdasági, – a vidéki lakosság felemelkedése és megtartása révén – társadalmi, szociális szempontból egyaránt.

Magyarország zöldségtermesztése a közép-európai térségben jó pozícióban van, ami kedvező természeti adottságainak (éghajlat, talaj) előnyös földrajzi elhelyezkedésének (centrális hely, a nagy felvevő piacok közelsége) és nem utolsósorban a hagyományokra is épülő szakismeretnek köszönhető. Mindezek mellett az EU-csatlakozás a zöldségtermesztésnek – akárcsak a kertészetnek – más agrárágazatokhoz képest lényegesen kedvezőbb lehetőségeket kínál, és az agrárium egyik kitörési pontja lehet. Ez köszönhető az 1997. január 1-jével bevezetett és hosszú évekre kiszámítható feltételeket meghatározó EU 2200/96 piacsabályozási rendszernek, melynek értelmében a zöldségfélék korlátozás nélkül termelhetők és forgalmazhatók. Kizárólag a szigorú minőségi követelményeknek kell eleget tenni és az árversenyben helytállni.

A csatlakozás ugyanakkor rendkívüli veszélyeket is rejt. Egész Európában, így Magyarországon is, a zöldség-gyümölcskereskedelem alapvető változásban van, kiépülnek és rohamosan terjeszkednek az áruházláncok. Jelenleg a hazai kereskedelem 30–35%-a az élelmiszerláncokon keresztül bonyolódik, és néhány éven belül el fogja érni a 60%-ot. A kereskedelem globalizálódott, amit a közös európai piac tovább erősít. Amennyiben a magyar zöldségtermelés az élelmiszerláncok igényeit messzemenően nem tudja kielégíteni, ezek a láncok szükségletüket külföldről fogják beszerezni az áruk szabad áramlásának lehetőségét kihasználva. Ezzel a hazai termékek kiszorulhatnak saját belső piacainkról, ami pedig a termelés bővítése helyett annak lényeges visszaszorulását hozhatja, súlyos foglalkoztatási, térségfejlesztési, szociális problémákat okozva.

1.1. A termesztés jelentősége, hagyományai és alágazatai

A zöldségtermesztés viszonylag kis területen nagy termelési értéket állít elő. A zöldségtermesztés **területe** ingadozó, évente **80–120 ezer hektár** között változik. Ez **az összes mezőgazdaságilag művelt területnek mintegy 1–2%-a. A fóliával borított terület 6–7 ezer hektár** körüli. Fóliás haj-

tatásunk Közép- és Kelet-Európában a legfejlettebbnek számít. A zöldségtermesztésre használt **üvegházfelület 70–100 hektár**.

Az ágazat a '80-as évek második felében volt a csúcspontján. Ekkor a **betakarított termés mennyisége 2 millió tonna** körül volt, ami az elmúlt években **1,5–1,8 millió tonnára** esett vissza. Figyelemre méltó az utóbbi évtizedben folyamatosan fejlődő gombatermesztés, amely 1997-ben már megközelítette évente a 30 ezer tonnát, és így az egy főre jutó 3 kg körüli termékkel a gombatermesztő országok élvonalaiba kerültünk.

Az ágazat termelési értéke – az adatszolgáltatás bizonytalanságait is figyelembe véve – **75–100 milliárd forint** körül mozog, melynek hozzávetőleges megoszlása a következő:

- szabadföldi zöldségtermesztés 60–75 milliárd Ft
- hajtás 25–27 milliárd Ft
- magtermesztés 2–3 milliárd Ft

amihez hozzátartozik a gombatermesztés mintegy 16–20 milliárd forint értékű éves termelése.

A KSH 1997-ben folyó áron 85 milliárd Ft termelési értéket közölt. Ez az összeg a **mezőgazdaság bruttó termelési értékének 7,6 %-át, a növénytermelésnek 12,9% -át adja**. A kertészet termelési értékéből a zöldség ágazat 30–40%-kal részesedik, és ezzel vezető helyet foglal el. Mivel a termelés nagyon kézimunka-igényes, hozzávetőleg **70–100 ezer családnak nyújt megélhetést**.

Ártermelés szintjén mintegy 50 zöldségfajjal foglalkozunk, amelyek közül 12 az mely lefedi az összterület kb. 90%-át (1.1.1 és 1.1.2. táblázat) A termesztésnek nagy hagyományai vannak. Termőtájak alakultak ki (pl. makói hagyma, vecsési, hajdúsági káposzta, kalocsai-szegedi fűszerpaprika, mohácsi áttelelő kelkáposzta, rábaközi-szatmári konzervuborka stb.) illetve speciális technológiák honosodtak meg (Csongrád–Békés–Bács-Kiskun megyékben fólia alatti hajtás, Győr-Moson-Sopron megyében és Szabolcs-Szatmár-Beregben támrendszeres uborkatermesztés, Baranyában fóliatakarásos görögdinnye-termesztés stb.) A hajtás a dél-alföldi régióra koncentrálódik. Ezekben a térségekben a kedvező adottságok mellett a hosszú évek során nagy szakértelem is felhalmozódott, és a lakosság részére a zöldségtermesztés a megélhetést, a helyben maradási biztosítja.

A II. világháború óta az ágazat több szerkezetváltáson ment keresztül. Az 50-es és a 60-as évek általános kollektivizálása után differenciálódott a termesztés. 1970 és 85 között a feldolgozóipari alapanyagot adó fajok nagyüzemi termesztése korszerűsödött az öntözés, gépesítés, gépi betakarítás fejlesztése révén, a kézimunka-igényes fajok pedig a szövetkezetek integrálásával háztáji keretbe kerültek. Ez a szerkezet mindmáig megmaradt, a zöldborsót, csemegekukoricát, zöldbabot továbbra is a nagyobb szervezetek termesztik, a háztáji termesztés utódja pedig az őstermelői forma.

A zöldségtermesztésen belül elkülönül a

- **szabadföldi** termesztés, ahol vannak „nagyüzemi” növények, pl. zöldborsó, csemegekukorica, és nagyon kézimunka-igényes „kisüzemiek” pl. konzervuborka,

1.1.1 táblázat Főbb zöldségfajok termőterülete, ezer ha

Faj	1986–90	1991–95	1996	1997	1998	1998/ 1986–90 Index
Csemegekukorica	7,6	12,0	14,6	15,3	16,0	210
Zöldborsó	30,2	14,2	11,7	14,0	13,1	43
Zöldbab	5,1	3,4	2,6	3,4	3,2	63
Paradicsom	11,3	8,2	10,0	8,2	12,6	112
Étkezési paprika	6,8	7,7	7,8	10,6	9,7	143
Fűszerpaprika	8,3	5,3	4,6	5,6	6,8	82
Vöröshagyma	6,7	6,7	6,7	6,4	6,1	91
Fejes káposzta	3,7	4,9	5,8	7,0	6,5	176
Sárgarépa	3,4	3,4	3,8	5,4	4,6	135
Petrezselyem	2,0	2,9	2,2	3,7	3,8	190
Uborka	2,8	3,6	3,4	6,6	5,1	182
Görögdinnye	6,8	4,4	6,2	5,5	6,7	98
Összes zöldség	106,3	98,8	99,6	123,3	115,4	89

Forrás: KSH

1.1.2 táblázat Főbb zöldségfajok termésmennyisége, ezer tonna

Faj	1986–90	1991–95	1996	1997	1998	1998/ 1986–90 Index
Csemegekukorica	74	117	173	184	203	274
Zöldborsó	334	157	165	70	71	21
Zöldbab	39	30	29	32	28	72
Paradicsom	464	275	263	220	330	71
Étkezési paprika	176	128	131	141	152	86
Fűszerpaprika	80	49	52	45	65	81
Vöröshagyma	187	164	180	128	150	82
Fejes káposzta	131	123	153	171	178	136
Sárgarépa	112	102	121	117	118	105
Petrezselyem	53	54	52	48	59	111
Uborka	124	97	102	119	126	102
Görögdinnye	124	72	92	76	112	90
Összes zöldség	2083	1558	1748	1594	1861	108

Forrás: KSH

- **hajtás**, ahol a fólia alatti termesztés dominál a növényházival szemben,
- **gombatermesztés**, ahol a felszín feletti házak veszik át a pincai termesztés helyét,
- **vetőmagtermesztés**, ahol ökológiai adottságainkat a világméretű termesztéssel szemben nehezen tudjuk kihasználni.

1.2. A zöldségtermesztés és -értékesítés helyzete

Magyarországon a zöldség-termőterület nagysága mintegy 20–25%-os ingadozással 100 ezer ha körüli az ötvenes évek óta. A zöldségtermesztés a '80-as években volt a legkiemelkedőbb, amikor az összes termésmennyiség 1,8–2,2 millió tonna között mozgott. Ez a kilencvenes években jelentősen – 1,4 millió tonnára – visszaesett, de az 1994-es mélypont után folyamatosan emelkedő tendenciát mutat, és 1998-ban már 1,8 millió tonnát ért el. (1.1.2. táblázat)

Legnagyobb termőterületen az ipari feldolgozás alapanyagát adó fajokat termesztjük: csemegekukoricát, zöldborsót, paradicsomot, étkezési és fűszerpaprikát. Jelentős a görögdinnye, a vöröshagyma, az uborka, a fejes káposzta, a sárgarépa, nő a spárga és a fokhagyma termőterülete.

A szabadföldi termesztés technológiai hiányosságokkal terhelt. A területnek csupán 30–35%-a öntözhető, intenzív termesztés az összterületnek kb. 8–10%-án folyik. A termés-átlagok nagy szórást mutatnak, a fajták potenciális termőképességének jó esetben az 50%-át érik el.

A zöldségtermesztés elaprózott. A termés több mint 75–80%-a kisgazdaságokból származik, ahol kicsi az üzemméret (1.2.1 táblázat). Meghatározó az Alföld zöldségtermesztése, az üzemek 80–90%-a itt található (1.2.2. és 1.2.3. táblázat). A megtermelt zöldség mennyiség nagyobbik része – mintegy 70%-a – a hazai ellátást szolgálja. Az éves fogyasztáson belül a friss és tartósított zöldség aránya majdnem azonos. A kínálat meglehetősen idényszerű, a fogyasztás 85–90 kg/fő/év elmarad a kívánatostól, stagnál.

A hazai zöldségfelhasználáson belül fontos szerepet játszottak a feldolgozóiparok, melyek a '80-as években a termésnek 60–70%-át vették fel. 1997-ben a hazai felhasználáson belül 729 ezer tonnával a friss fogyasztás vette át a ve-

zető szerepet a feldolgozók 550 ezer tonnás felvásárlásával szemben (1.2.4. táblázat).

Zöldség exportunk jelentős. A 80-as években a friss és feldolgozott zöldségfélék exportja az összes megtermelt mennyiségnek kb. 30%-a volt, ez a 90-es években 20% és 35% között ingadozott. Az összes zöldségtermés 7–9%-a kerül friss exportra, ezen belül a hajtított áru aránya a legnagyobb. 1998-ig a csökkenő mennyiség ellenére a bevétel nőtt (1.2.5. táblázat). A feldolgozott zöldségtermékek kivételre kevésbé ingadozó, és a '90-es évek eleji visszaesést követően mérsékelt növekvő tendenciát mutatott mind mennyiségben, mint értékben. Főbb tartósított termékeink a zöldborsó, csemegekukorica, uborka, paradicsom és paprika örlemény. Legnagyobb felvevő piacunk Németország 21%, ezt követi Oroszország 19,8%, Ausztria 9%, és Lengyelország 1–2%-kal.

Zöldség-hajtásunk a közép európai térségben a legfejlettebb. Az összes terület nagysága évente 6–7 ezer hektár körül mozog melyből mintegy 3 ezer hektár az állandó vázzal épített fóliaház, és 100 hektár körüli az üvegház. Legfontosabb hajtított zöldségfajok a paprika, paradicsom és uborka. A hajtás leginkább a dél alföldi régióra koncentrálódik, itt üzemel a fóliaházak több mint 90%-a. (1.2.5. és 1.2.6. táblázat) A telepek átlagos mérete kicsi, 87–89%-ban 1000 m² alatti. (1.2.7. táblázat)

A fóliával borított házak vegyes kivitelezésben több mint 50%-ban 7,5 m vagy annál keskenyebb vázszelességgel épültek. Becslések szerint csak 17 százalékukban van fűtés, zömmel (50%) földgázzal kisebb részben (24%) termálvízzel.

1.2.1/a. táblázat Szabadföldi zöldségtermesztő üzemek méret szerinti megoszlása
Országos összes db

Üzemméret	1997	1998	1999
1 ha-nál kisebb	52 858	54 477	50 577
1–5 ha között	14 027	14 355	14 479
5–10 ha között	3 425	3 619	3 841
10–50 ha között	823	947	987
50 ha fölött	189	198	213

Forrás: FVM Megyei hivatalok

1.2.1/b. táblázat Szabadföldi zöldségtermesztő üzemek méret szerinti megoszlása (db)

Régió/Megye	1 ha kisebb			1–5 ha között			5–10 ha között		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999
Nyugat-Dunántúl	7051	6640	6458	302	265	313	47	54	65
Győr-Moson-Sopron	4748	4619	4473	261	226	279	45	52	63
Zala	120	130	128	20	20	14	–	–	–
Vas	2183	1891	1857	21	19	20	2	2	2
Közép-Dunántúl	286	263	331	53	48	22*	6	10	23
Veszprém	72	69	75	13	13	15	–	–	–
Komárom-Esztergom	10	12	20	2	4	7	3	3	3
Fejér	204	182	236	38	31	171	3	7	20
Dél-Dunántúl	240	276	299	216	172	182	29	26*	32*
Tolna	186	251	277	74	68	79	17	21	27
Baranya	54	25	22	136	98	107	12	5	5
Somogy	–	–	–	6	6	6	–	–	–
Dél-Alföld	23214	22694	21557	8101	8542	8357	2109	2317	2273
Csongrád	8358	8307	8150	3574	3754	3733	1116	1272	1212
Békés	322	306	347	610	602	543	96	118	120
Bács-Kiskun	14534	14081	13060	3917	4186	4081	897	927	941
Észak-Alföld	14802	16855	14294	3543	3537	3615	805	798	850
Jász-Nagykun-Szolnok	4045	4453	4173	738	700	835	91	96	96
Hajdú-Bihar	3950	3842	3730	1390	1490	1507	425	410	410
Szabolcs-Szatmár-Bereg	6807	8560	6391	1415	1347	1273	289	292	344
Közép-Magyarország	2009	1959	2116	1125	1091	1173	225	219	353
Pest	2009	1959	2116	1125	1091	1173	225	219	353
Észak-Magyarország	5256	5770	5522	693	706	639	184	195	245
Heves	1451	1884	1659	644	652	595	178	171	220
Nógrád	3460	3586	3525	8	7	5	3	2	2
Borsod-Abaúj-Zemplén	345	300	338	41	47	39	3	22	23
Ország összes	52858	54477	50577	14027	14355	14479	3425	3619	3841
1997 %-ában		100	103	96	100	102	103	100	106

Forrás: FVM Megyei Hivatalok

1.2.2. táblázat Szabadföldi zöldségtermesztés a megyékben termelt 10 legfontosabb faj területe, ha

Régió/Megye	1997		1998		1999	
Nyugat-Dunántúl	7757		5393		5265	
Győr-Moson-Sopron		3911		3072		3262
Zala		nincs adat		nincs adat		nincs adat
Vas		3846		2321		2003
Közép-Dunántúl	6267		3984		3143	
Veszprém		596		546		678
Komárom-Esztergom		493		500		575
Fejér		5178		2938		1890
Dél-Dunántúl	6673		7064		7665	
Tolna		1487		1794		1854
Baranya		1900		1950		2481
Somogy		3286		3320		3330
Dél-Alföld	28355		30988		30600	
Csongrád		12328		13939		11970
Békés		6363		6973		8885
Bács-Kiskun		9664		10076		9745
Észak-Alföld	29955		30454		32411	
Jász-Nagykun-Szolnok		6852		7850		6110
Hajdú-Bihar		13120		12400		14765
Szabolcs-Szatmár-Bereg		9983		10204		11536
Közép-Magyarország	31342		13743		16530	
Pest		31342		13743		16530
Észak-Magyarország	4716		5294		5081	
Heves		3868		4353		4209
Nógrád		383		435		410
Borsod-Abaúj-Zemplén		465		461		462
Ország összes	115065		96875		100695	

Forrás: FVM Megyei hivatalok

1.2.3. táblázat Szabadföldi zöldségtermesztő üzemek méret szerinti megoszlása (db)

Régió/Megye	10–50 ha között						50 ha felett		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999
Nyugat-Dunántúl	25	28	32	8	8	14			
Győr-Moson-Sopron	24	27	29	6	7	11			
Zala	–	–	1	–	–	2			
Vas	1	1	2	2	1	1			
Közép-Dunántúl	5	22	24	–	1	1			
Veszprém	–	–	–	–	–	–			
Komárom-Esztergom	3	3	3	–	–	1			
Fejér	2	19	21	–	1	–			
Dél-Dunántúl	27	22	20	26	23	22			
Tolna	9	9	10	2	3	2			
Baranya	18	13	10	6	2	2			
Somogy	–	–	–	18	18	18			
Dél-Alföld	460	511	543	71	74	42			
Csongrád	244	286	297	34	37	38			
Békés	47	47	66	13	13	14			
Bács-Kiskun	169	178	180	24	24	25			
Észak-Alföld	238	265	260	75	83	90			
Jász-Nagykun-Szolnok	37	40	41	20	19	21			
Hajdú-Bihar	170	175	168	52	60	64			
Szabolcs-Szatmár-Bereg	31	50	51	3	4	5			
Közép-Magyarország	37	53	65	2	2	3			
Pest	37	53	65	2	2	3			
Észak-Magyarország	31	46	43	7	7	6			
Heves	30	45	42	7	7	6			
Nógrád	1	1	1	–	–	–			
Borsod-Abaúj-Zemplén	–	–	–	–	–	–			
Ország összes	823	947	987	189	198	213			
1997 %-ában	100	115	120	100	105	113			

Forrás: FVM Megyei hivatalok

A növényháztelepek 70%-a termálvízzel fűtött (1.2.8. táblázat). Elsősorban a szaporítóanyag-termesztést szolgálják, de hasznosításukban vegyesen fordul elő zöldségajtatás és dísnövénytermesztés. A **termesztett gomba** az utóbbi évek sikerzöldsége. Jelenleg 85–90%-ban csiperkegombát, 10–13%-ban laskagombát, és 1–2%-ban shiitake gombát termesztenek. Csiperkegombával több mint 150 éve foglalkozunk. A kezdetektől egészen a 80-as évek végéig a termesztés Budapestre és környékére koncentrált, ahol a mészkőpincékben termesztettek. Az elmúlt mintegy két évtizedben az ország több helyén épültek modern, világviszonylatban is a legkorszerűbb technológiával dolgozó komposztüzemek, így új jelentős termesztési körzetek alakultak ki (Budapest, Eger, Győr, Pécs, Szeged és környékük, a Szigetköz). Az elmúlt 8 év alatt a megtermelt gomba mennyisége több mint négyszeresére, a friss export pedig csaknem húszszorosára nőtt. 1990-ben a friss gombaexport az összes friss zöldségexport árbevételének alig 10%-át adta, 1998-ban ez az arány már 31%-ot tesz ki. A laskagomba-termesztés kidolgozásában magyar kutatók jártak elől a világon, ma is magyar nemesítésű laskagomba fajokat termesztünk csaknem mindenütt. A hazai laskagomba-fogyasztás nem számottevő, a megtermelt mennyiség csaknem teljes egészében exportra kerül. Az összes friss gombaexportból 1997-ben a laskagomba 10,7%-ban részesedett, 1998-ban 12,5%-ban és 1999-ben kb. 18%-ban.

A **zöldségmagtermesztésnek** már a II. világháború előtt nagy hagyományai voltak. A 70–80-as években jelentős volt a külföldi bértermeltetés is. A 90-es évek tulajdoni és szervezeti átalakulása nem kedvezett ennek az ágazatnak, a kistermelőknek nincs kellő szakismeretük és speciális felszereltségük, így a hazai magtermesztés visszaesett.

A zöldségtermesztés biológiai alapjai jók, a fajta- és vetőmagellátás megfelelő. Az általános termesztéstechnológiai színvonal mellett a korszerű fajták teljesítőképessége nem realizálódik.

A fajtahasználat sok esetben esetleges, vegyes, ami az egységes áruminőség szempontjából kedvezőtlen. Elmaradott az áruvá készítés színvonala, ami a piacra jutás és a minőség szempontjából

1.2.4. táblázat Szabadföldi zöldség értékesítés ezer tonna

Régió/Megye	1997		1998		1999*	
Nyugat-Dunántúl	18093		102160		90018	
<i>Győr-Moson-Sopron</i>		61613		66487		73800
<i>Zala</i>		2890		2980		3118
<i>Vas</i>		15203		14600		13100
Közép-Dunántúl	12885		13509		38800	
<i>Veszprém</i>		1885		1674		1758
<i>Komárom-Esztergom</i>		150		200		200
<i>Fejér</i>		10850		11635		36842
Dél-Dunántúl	58145		70898		79674	
<i>Tolna</i>		9049		9740		11517
<i>Baranya</i>		34000		40000		45837
<i>Somogy</i>		15096		21158		22320
Dél-Alföld	575940		639939		625224	
<i>Csongrád</i>		307800		341000		283000
<i>Békés</i>		78000		103000		179000
<i>Bács-Kiskun</i>		190140		195939		163224
Észak-Alföld	391141		446720		508860	
<i>Jász-Nagykun-Szolnok</i>		91115		105041		88273
<i>Hajdú-Bihar</i>		164300		195200		201500
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg</i>		135726		146479		219087
Közép-Magyarország	166489		180384		170970	
<i>Pest</i>		166489		180384		170970
Észak-Magyarország	52415		59022		36109	
<i>Heves</i>		46623		52473		30872
<i>Nógrád</i>		5715		5995		4950
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén</i>		77		554		287
Ország összes		1336721		1494539		-

Forrás: FVM Megyei hivatalok

* = becsült adatok

1.2.5. táblázat Zöldségfélék export (import) alakulása

Év	Export		Import	
	e tonna	millió USD	e tonna	millió USD
1981–85 átlag*				
friss	124	–		
feldolgozott	412	–		
összes	536			
1987*				
friss	125	–		
feldolgozott	525	–		
összes	650	–		
1991**				
friss	245	47		
feldolgozott	231	186		
összes	476	233		
1992**				
friss	155	48		
feldolgozott	256	187		
összes	411	235		
1993**				
friss	62	37		
feldolgozott	206	166		
összes	268	203		
1994**				
friss	131	65	–	7,99
feldolgozott	256	224	–	–
összes	387	289	–	–
1997***				
friss	176	74	36	10
feldolgozott	383	278	45	31
összes	559	352	81	41
1998***				
friss	112	73	48	13
feldolgozott	361	174	7	9
összes	473	247	55	22

Forrás: * KSH** KOPINT DATORG*** MZGYT

*** 10 ezer USD feletti tisztán zöldség termékekből

1.2.6. táblázat Fólia alatt hajtott zöldségfélék területe (ha)

Régió/Megye	1997		1998		1999	
Nyugat-Dunántúl	21		21		67	
<i>Győr-Moson-Sopron</i>		14		14		13
<i>Zala</i>		7		7		7
<i>Vas</i>		–		–		47
Közép-Dunántúl	2,0		2,0		2,5	
<i>Veszprém</i>		1,5		1,5		2,0
<i>Komárom-Esztergom</i>		–		–		–
<i>Fejér</i>		0,5		0,5		0,5
Dél-Dunántúl	17		14		15	
<i>Tolna</i>		3		3		3
<i>Baranya</i>		14		11		12
<i>Somogy</i>		–		–		–
Dél-Alföld	2516		2501		2624	
<i>Csongrád</i>		1789		1762		1855
<i>Békés</i>		251		273		282
<i>Bács-Kiskun</i>		476		466		487
Észak-Alföld	113		130		126	
<i>Jász-Nagykun-Szolnok</i>		81		94		89
<i>Hajdú-Bihar</i>		25		27		26
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg</i>		7		9		11
Közép-Magyarország	330		310		311	
<i>Pest</i>		330		310		311
Észak-Magyarország	82		85		84	
<i>Heves</i>		80,5		81		84
<i>Nógrád</i>		–		–		–
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén</i>		1,5		2		1
Ország összes		3081		3061		3230

Forrás: FVM Megyei hivatalok

1.2.7. táblázat Üvegházban hajtott zöldségfélék területe (ha)

Régió/Megye	1997		1998		1999	
Nyugat-Dunántúl	2,50		2,50		2,50	
<i>Győr-Moson-Sopron</i>		1,90		1,90		1,90
<i>Zala</i>		0,60		0,60		0,60
<i>Vas (virágtermesztés)</i>		(8,86)		(8,86)		(8,86)
Közép-Dunántúl	0,00		0,10		0,50	
<i>Veszprém</i>		0,02		0,02		0,02
<i>Komárom-Esztergom</i>		–		–		–
<i>Fejér</i>		–		0,09		0,49
Dél-Dunántúl	8,98		11,48		11,48	
<i>Tolna</i>		0,18		0,18		0,18
<i>Baranya</i>		2,50		5,00		5,00
<i>Somogy</i>		6,30		6,30		6,30
Dél-Alföld	167,64		182,14		199,32	
<i>Csongrád</i>		129,0		130,0		133,0
<i>Békés</i>		10,40		11,70		13,80
<i>Bács-Kiskun</i>		38,24		40,44		42,52
Észak-Alföld	3,39		4,87		5,83	
<i>Jász-Nagykun-Szolnok</i>		1,390		1,87		2,33
<i>Hajdú-Bihar</i>		2,00		3,00		3,50
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg</i>		–		–		–
Közép-Magyarország	–		–		–	
<i>Pest</i>		–		–		–
Észak-Magyarország	3,87		4,31		4,34	
<i>Heves</i>		3,87		4,31		4,34
<i>Nógrád</i>		–		–		–
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén</i>		–		–		–
Ország összes		196,40		205,41		212,98

Forrás: FVM Megyei hivatalok

1.2.8. táblázat Főliházak jellemzői

Kora	1–2 év	2–5 év	5–10 év	több mint 10 év
Váz szélessége	9,6% 7,5 m és annál kisebb	19,1% 7,5 m és annál nagyobb	29,2%	42,1%
Fűtési lehetőség	59% fűtetlen	41% fűtött		
Fűtési mód	83% Termálvíz	17% földgáz	olaj	egyéb
Telepméret	24% 1000 m ² -nél Kisebb	50% 1–5000 m ² között	8% 5–10000 m ² között	18% 10000 m ² felett
%	87–89	8–11	2	0,2–0,3

Forrás: FVM Megyei hivatalok

1.2.9. táblázat Üvegházak jellemzői

Kora	1–2 év	2–5 év	5–10 év	több mint 10 év
Fűtési mód	11% Termálvíz	8% földgáz	34% olaj	47% egyéb
Üzemnagyság	70% 23% 1000 m ² -nél Kisebb	2% 1–5000 m ² között	5% 5–10000 m ² között	10000 m ² felett
%	77–82	15–19	2,2–2,7	1,2–1,5

Forrás: FVM Megyei hivatalok

meghatározó jelentőségű. Kevés a válogató- és csomagoló-gép valamint a hűtőházi kapacitás (1.2.10. táblázat).

A zöldségágazat műszaki fejlesztés terén jelentősen lemaradt. Ez a helyzet részben adódik abból, hogy a zöldség gyorsan forgó egyéves kultúra, termesztésében dominál a kézimunka, de a lemaradásban szerepet játszik az is, hogy már a 70-es évektől a termelés házi, – háztáji keretek között szétaprózottan folyt, ami nem kedvezett a műszaki fejlesztésnek.

A privatizációt követően ezek a zöldségtermelők nem jutottak gépekhez, sem infrastruktúrákhoz. A kistermelők önerőből fejleszteni nem képesek, hiszen a hektáronkénti nettó árbevétel csekély.

A zöldségtermékek piacra jutását nagymértékben gátolja, hogy hiányoznak a betakarítás utáni technológiák eszközei – válogató- és csomagológépek, hűtőtárolók és szállítóeszközök.

Az ágazaton belül a csiperkegomba alapanyag-termesztés műszaki-technológiai színvonala jó, ami a további termelésfejlesztés biztos alapjául szolgál.

A hazai **értékesítés** részben hagyományokra, szokásokra épül, melyeket nem lehet rövid úton megváltoztatni, de figyelembe kell venni, hogy új értékesítési formák is gyökeret vertek. 1997-ben az AKII felmérése szerint a zöldség-kiskereskedelemben az áruházláncok 30%, a szaktárolók 30%, a piacok 30% arányban vettek részt, és egyéb (közvetlen úton) 10% zöldség értékesült.

Magyarországon a nagybani piacok egyes rendszert képviselnek, mert a nagy- és kiskereskedelem együtt jelenik meg. A nagybani piacok szerepe az információs hálózat kialakulásával, a TÉSZ-ek várható működésével és a nagy áruházláncok közvetlen beszerzése révén nagymértékben korlátozódik, csökken.

Az utóbbi 20 évben a **zöldségkutatás** teljes mértékben el-sorvadt. A Zöldségtermesztési Kutató Intézet RT. (csak nevé-

1.2.10. táblázat Zöldségfélék áruvá készítésének feltételei

Régió/Megye	Válogatógép, db	Csomagológép, db	Hűtőházi kapacitás, tonna
Nyugat-Dunántúl	450	3	12380
Győr-Moson-Sopron	434	3	5000
Zala	–	–	4500
Vas (virágtermesztés)	16	–	2880
Közép-Dunántúl	13	1	1680
Veszprém	12	–	–
Komárom-Esztergom	–	–	180
Fejér	1	1	1500
Dél-Dunántúl	0	0	2050
Tolna	–	–	1200
Baranya	–	–	850
Somogy	–	–	–
Dél-Alföld	53	45	11300
Csongrád	18	19	8000
Békés	2	–	700
Bács-Kiskun	33	26	2600
Észak-Alföld	58	7	5600
Jász- Nagykun- Szolnok	42	4	1800
Hajdú-Bihar	16	3	3800
Szabolcs-Szatmár- Bereg	Nincs adat	nincs adat	nincs adat
Közép-Magyarország			
Pest	Nincs adat	nincs adat	nincs adat
Észak-Magyarország	14	5	11500
Heves	–	–	7500
Nógrád	14	5	4000
Borsod-Abaúj- Zemplén	–	–	–
Ország összes	588	61	44510

Forrás: FVM Megyei hivatalok

Megjegyzés: a hűtőházakat zöldség-gyümölcstárolásra vegyesen hasznosítják

ben maradt „kutató”) a 80-as évektől anyagi források hiányában kényszerűségből felhagyott a technológiai kutatásokkal. A felsőoktatási intézmények – egyetemek, főiskolák – ugyancsak pénzügyi nehézségek miatt feladták a kísérleti háttérrel.

A szakember-ellátottság ellentmondásos. A felsőfokú intézmények elegendő szakembert bocsátanak ki, de a felsőoktatás pénzügyi megszorításainak következtében lecsökkent vagy megszűnt a gyakorlati oktatás, ami szakemberképzésünk nagy hiányossága. Ugyanakkor az ágazat szakemberfelvételére képessége gyenge, mivel a kis gazdaságok nem képesek szakembert eltartani. A hajtásban a termelők nagyobb része nem szakember, hanem az iparokból kiszorult rétegből áll. Erősítésre szorul a technikus- és szakmunkás-képzés, de **félő, hogy a felsőoktatási intézmények összevonásával a nagyhirű kertészképzés háttérbe szorul.** Hiányzik a **szaktanácsadás**, ami hozzásegítené a kistermelőket ahhoz, hogy a korszerű technológiák alkalmazásával versenyképes piacos árut termeljenek.

Az ágazat elemzését, a fejlesztések tervezését nagymértékben gátolja az **adatszolgáltatás hiányossága.**

2. A zöldségágazat fejlesztésének programja

A zöldségágazatnak a jövőben a piaci verseny feltételeinek megfelelően kell működnie.

Európában fogadókészség van a jó minőségű magyar árura. Az új, egységes piac elsősorban egységes ellenőrzött minőséget igényel. Az EU-csatlakozás után is a hazai és a külföldi piacot szükséges külön kezelni, a hazait bővíteni, a külföldit (kivitel) fejleszteni kell. A hazai piacot lehető leg szélesebb időtartamban saját termékkel kell ellátni, a külföldön a piaci rések megtalálása és kihasználása a cél – szállítási időny, speciális minőség (magyar zöldség íze, zamata). A piacot a termelők szerveződésén keresztül lehet ellátni. Ez teszi lehetővé az áruvá készítést, az egységes és állandó minőséget, de ennek a szerveződésnek a feladata a termelés fejlesztése is. Jövőben versenypozíciónk az EU csatlakozással közepes-erős lehet. Ebben a helyzetben jelentős beruházások a perspektivikus fajoknál a termelékenység emelésével, a fejlesztések koncentrálásával a nyereséges és viszonylag kockázatmentes területeken a követendő stratégiai cél.

A zöldségágazatban azokat az elemeket kell elsősorban fejleszteni, melyek a versenyképesség szempontjából nagyon fontosak, és teljesülésük viszont gyenge (2.1. táblázat). Ezek a termékminőség további javítása, a posztharveszt nagyon gyenge színvonalának hatékony fejlesztése, erős termelői szervezetek létrehozása, és a technikai elmaradottság sürgős pótlása.

Az ágazatnak a jövőben három kihívásnak kell megfelelnie:

1. az átalakuló kereskedelem feltételeihez való alkalmazkodás,
2. piacbővítés,
3. a versenyképesség fokozása a termelés korszerűsítése által.

2.1. Az átalakuló kereskedelem feltételeihez való alkalmazkodás

A zöldségkereskedelemben a jövőben meghatározó szerepet játszó élelmiszerláncok folyamatosan, nagy mennyiségű, kiváló minőségű árura tartanak igényt. Várható, hogy az áruházláncok részaránya néhány éven belül 50–60%-ig fel-fut, csökken a szakboltok, ezen belül a közepes méretű el-árusítók aránya, de megmaradnak a helyben működő kis boltok (speciális kínálattal és kiszolgálással). A piacok közül a helyi kispiacok jelentősége csökken, úgyszintén a felesleget értékesítő közvetlen kereskedelmi formáké.

Az élelmiszerláncok elvárásainak a magyar zöldségtermelés csak az EU 2200/96 sz. piacsabályozási rendelete által is megkövetelt TERMELŐI SZERVEZETEK gyors ütemű létrehozása által tud megfelelni.

A termelői szervezeteknek (TÉSZ) nincs hagyományuk Magyarországon, de megalakulásuk és működésük a zöldség-gyümölcs ágazatban létkérdés. Mindezekért **kiemelten kedvező támogatásban kell részesíteni a termelői szervezeteket**, és velük szemben pozitív diszkriminációt kell alkalmazni.

Az elkövetkező három évben mintegy 90–100 zöldség-gyümölcs foglalkozó szervezet megalakulását szükséges támogatni a beruházási érték 50–60%-nak mértékéig. A megalakulást elősegítő támogatás mellett a szervezetek infrastruktúrájának kiépítését, technikai, technológiai feltételeinek kialakítását szükséges elősegíteni (2.2. táblázat):

2.1. táblázat A magyar zöldségtermesztés prognosztizálható versenyképességének elemzése az európai piacokon 2003–2005-ben (SWOT-ELEMZÉS)

	TELJESÍTÉS					FONTOSSÁG		
	SE	E	S	GY	F	N	Kö	Ki
Marketing								
1. A termékek ismertsége		X T				X		
2. Relatív piaci részarány				X T			X	
3. Termékminőség	X	X T	T			X		
4. Szolgáltatások		X		T		X		
5. Kis gyártási költség	X		T			X		
6. Hatékony értékesítés		X		T		X		
7. Előnyös területi elhely.	X T					X		
8. Jó alapanyag ellátás		X T				X		
Pénzügy								
1. Alacsony hitelarány		X	T				X	
2. Nyereségesség	X	X	T			X	X	
Technológia								
1. Korszerű technológia	X	X	T			X		
2. Optimális kapacitás		X					X	
3. Munkaerős szak-értelme	X T					X		
4. Elkötelezettség		X T					X	
5. Kis raktárkészlet		X						X
6. Posztharveszt színvonal						T	X	
Szervezet						T	X	
1. A termelők szervezete		X					X	
2. Rugalmasság	X	X T						X
3. Információs csatornák	T	X		T				X
Egyéb								
1. Olcsó munkaerő	T	X				X		
2. Természeti adottságok (éghajlat, talaj)	X T					X		
3. Kis szállítási távolság	X T					X		
4. Technikai adottságok		X		T		X		

Jelmagyarázat: SE: szuper erős:

E: erős N: nagy
S: semleges Kö: közepes
Gy: gyenge Ki: kicsi
F: fő gyenge: a teljesítés helyzete 2000. évben

Osztályozó-, csomagológépek beszerzése,
Csomagoló épületek, hűtőtárolók építése,
Forgóalpok támogatása,
Logisztikai beruházások,
Anyagmozgatás, a szállítás eszközeinek beszerzése, korszerűsítése,
Posztharveszt technológiák bevezetése,
Minőség-ellenőrzés, minőségtanúsítás kiépítése, fejlesztése.

A Zöldség-Gyümölcs Értékesítő Szervezetek infrastrukturális fejlesztése 2002-ig 29,7 milliárd forint támogatás igényel, amiből 9,90 milliárd forint a 2000. évre jutó összeg.

A fejlesztések megvalósulása által a magyar ZÖLDSÉG-TERMELŐK ÉRTÉKESÍTŐ SZERVEZETEI alkalmassá válnak a magyarországi és európai élelmiszerláncokba való beszállítói feladatok ellátására. Fontos szerepet tölthetnek be a kistermelők integrálásában, így azok a TÉSZ-ek beszállítói lehetnek. Versenyképes termelés esetén bővítésre is lehetőséget nyújt. Ez az egyetlen lehetőség arra, hogy a magyarországi áruházláncok döntően magyar beszállítóktól szerezzék be szükségleteiket.

2.2. táblázat Az értékesítés korszerűsítése

	1998	2000	2010
TÉSZ- ek száma	3		45–50
TÉSZ támogatás %	30	50	
Technikai feltételek			
– válogatógép db	588		
– csomagológép db	61		
– hűtőház, 1000 tonna	45		180
régióként			
Nyugat-Dunántúl	12,4		23
Közép-Dunántúl	1,7		5
Dél-Dunántúl	2,0		12
Dél- Alföld	11,3		50
Észak- Alföld	5,6		50
Közép-Magyarország	–		30
Észak-Magyarország	11,5		10
Hazai beszállítás áruhálózatokba %	25		50–60

A termelői szervezetek fontos szerepet töltenek be a piacszabályozásban, és az EU-s támogatások kizárólagos címzettjei.

2.2. Piacbővítési lehetőségek

Az elmúlt évek alatt 250–300 ezer tonnával visszaesett **belföldi fogyasztást** az első ütemben az eredeti szintre kell visszaállítani, majd a gazdasági növekedéssel párhuzamosan a fogyasztást tovább kell **növelni**. Az európai piacon helytállás záloga a hazai piac bővítése, ahol 25–30%-os fogyasztásnövekedés további 300–400 ezer tonnával több zöldség elhelyezésére ad módot (2.3. táblázat).

2.3. táblázat Piacbővítés

	1997	2002	2010
Termelés			
– ezer tonna	1871	2200	2300–2500
Hazai fogyasztás			
– kg/fő/év	90	100	120
– 1000 tonna/lakosság/év	900	1000	1200–1300
Export			
– 1000 tonna/év	559	800–900	1100–1200
Export arány % (friss és feldolgozott)	25–30	35–40	40–45
Export összérték ezer USD	352	480	700

Ennek érdekében fogyasztásnövelő marketingprogramokat kell elindítani. A korszerű, egészséges táplálkozás keretében a zöldségtermékeknek kiemelt jelentőségük lehet. A fogyasztás tovább növelhető új zöldségfajok termesztésbe vonásával, valamint a kínálat színesítésével konyhakész, előfeldolgozott termékek bevezetésével. A mélyhűtött termékek iránti kereslet marketingmunkával tovább növelhető. Fontos az 1999-ben Magyarországon elindított fogyasztásnövelő marketingprogram kibővítése több tárca – földművelésügyi, egészségügyi, oktatási, gazdasági – összehangolt munkájával. A belföldi fogyasztás az idegenforgalommal összekapcsolva is tovább növelhető (falusi turizmus, tájrendezvények, fesztiválok).

Jelenleg a termelés 25–30%-a kerül exportra. Piacmegőrző, piacbővítő, piacfeltáró marketingprogramokkal az

exportarány 45%-ra növelhető. Ehhez szükséges a piaci rések feltárása az EU piacain. Azokra az időszakokra kell szállításainkat összpontosítani, amikor más ország nem tud szállítani, vagy amikor a magyar áru versenyképessége jobb.

Fontos a hungarikumok széles körű megismertetése kóstoltatási programokkal. Nagyobb figyelmet kell fordítani az egyedi minőséget adó magyar zöldségfajtákra.

A környező országokban módszeres piacépítő munkával versenyezni kell a nyugati beszállítókkal, kihasználva a szállítási távolságokból adódó előnyünket.

A magyar zöldség imázsának a felépítése szükséges egyetemes magyar védjegy kialakításával, ill. márkázással. A biozöldségek iránt fokozódik az igény, melynek kielégítésére érdemes odafigyelni.

A friss és feldolgozott zöldség exportja 35–40%-ra növelhető, ami értékben másfél-kétszeres növekedést jelent (2.3. táblázat).

A piacbővítés csak a marketingprogramok jelentős támogatásával lehetséges. A külpiacon már bevezetett termékeink eladását tovább kell növelni. A friss zöldségfélék közül az étkezési paprika, görögdinnye, vöröshagyma, fokhagyma, torma, konzervuborka (apró méretben) termesztett gomba és egyes káposztafélék. A feldolgozott zöldségfélék közül a csemegekukorica, zöldborsó, paradicsomkészítmények, savanyú uborka, fűszerpaprika. Ezek mellett jó lehetőség van spárgakivitelre és a piaci rések kihasználásával salátafélék, étkezési paradicsom exportjára.

A piacbővítés hatására a termelés jelentősen bővíthet, a jelenlegi 1,6–1,8 millió tonnáról 2,3–2,5 millió tonnára. Ezáltal az ágazat gazdasági súlya és a foglalkoztatásban betöltött szerepe tovább növekszik.

2.3. A versenyképesség fokozása a termelés korszerűsítése által

2.3.1. Szabadföldi zöldségtermesztés

A szabadföldi termesztés intenzitásának fokozása a terméksbiztonság és a minőség javítása szempontjából elengedhetetlenül szükséges (2.4. táblázat).

A versenyképesség növelésének egyik alapvető feltétele az **öntözött területek** 30%-ról 80–85%-ra való növelése. Csak a víztakarékos, korszerű öntözési módszerek támogathatók. A beruházás támogatása mellett a vízhasználati díjakat is támogatni szükséges. A szántóföldi termesztésben is széles körben meg kell teremteni a **tápoldatos öntözés** lehetőségét.

Az **intenzív termesztés** arányát 8–10%-ról legalább 50%-ra szükséges emelni. Támogatni szükséges mindazokat az intenzív technológiákat, melyek a termésátlagok növekedése

2.4. táblázat A szabadföldi termesztés korszerűsítése

	1998	2002	2010
Termőterület, 1000 ha	115	90–100	80–90
Öntözött terület, %	30	45	80–90
Intenzív termesztés, %	8–10	20–25	40–50
Integrált termesztés, %	–	15–20	70–80
Biotesztelés, ha	290		2900

és a minőség javulása által a termék költségét csökkentik és ezáltal versenyképességét javítják. Az MZGYT szerint a zöldség-termőterület 20%-án mintegy 20 ezer hektáron az intenzív termesztés bevezetése 5 milliárd forint költséggel jár, ami 50%-os állami támogatás esetén 2,5 milliárd forint költségvetési támogatást igényel, és mintegy 28 milliárd forint többlet bevételt eredményez.

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programhoz csatlakozva a Környezet- és Fogyasztóbarát **integrált termesztés** széles körű bevezetésének és alkalmazásának ösztönzése által piaci pozícióink jelentősen javulhatnak.

A piaci szükségletek mértékéig a **biotermeztés** fokozása is előttünk álló feladat. Jelenlegi prognózisok szerint az elkövetkező 5–6 évben a termőfelület megtízszerezhető.

A birtokkegyesítések elősegítésén és a TÉSZ-ek támogatásán keresztül az **üzemméreteket növelni** szükséges.

A fejlesztési támogatások odaitélésekor a szakmai szempontokat kiemelten kell kezelni, és célszerű termék-tanácsi tagsághoz kötni. Szükséges a középtávú üzleti terv bemutatása és a szakmai felkészültség igazolása. A támogatandó beruházások méretének alsó határát is szabályozni szükséges. A támogatások felhasználását folyamatosan ellenőrizni szükséges.

2.3.2. Hajtatás

A **fóliás hajtatás** dinamikus felfutása indokolt (2.5. táblázat). Erre elsődlegesen nem a koraiság fokozás végett van szükség, hanem a termelési biztonság növelése, a minőség javítása.

2.5. táblázat A hajtatásos termesztés korszerűsítése

	1998	2002	2010
Felület, ha	3000	5000	7000
Régióként			
Dél-Alföld	2500 (84%)	4200	6000
Közép-Magyarország	310(10%)	500	600
Észak-Alföld	113(4%)	150	200
Többi régió	120(4,5%)	150	200
3–5000 m ² feletti üzemméret, %	10–12	30–40	70–80
Nagy légtérű létesítmény %	41	60	70–80
Fűtött létesítmény aránya %	17	25	30–40
Ebből termálvízzel fűtött %	24	30	40

Borított felületekről a szállítási időszak lényegesen hosszabb, ami a kereskedelmi pozíciókat javítja.

Fejlesztéskor a magas fóliákat kell előnyben részesíteni a jelenlegi 3000 ha-ról 7000 ha-ra, míg a fóliaalagút, fátýolfólia-, síkfólia-felületeket 2500 ha-ról 6–7000 ha-ra növelni. A fejlesztéssel a fóliával borított felület megközelítheti a 14–15 000 ha-t.

A borított felületek növelésével az összes zöldségtermőterület növelése nem indokolt, és a borított felületek munkaerő-szükséglete a szántóföldéhez viszonyítva lényegesen nagyobb, ami a foglalkoztatás és a vidék megtartóképessége szempontjából igen fontos.

A **fóliás fejlesztésben** kiemelt jelentőségű a **nagy légtérű, korszerű berendezések** létesítése, ahol a **minimális**

üzemméret eléri a 3–5000 m²-t. A fejlesztés megvalósításához évi 1000 hektár fóliaház építésének támogatása szükséges, melynek költsége 7,5 milliárd forint. A hajtattott kultúrák négy-ötszörös termésátlaggal és az értékesebb áru előállítására miatt nyolc-tízszeres árbevételt termelnek terület-egységként.

Célszerű a **fűtött felületek növelése** a termesztési biztonság fokozása végett olcsó energiára alapozva. A magas fóliákban a valamilyen szintű fűtéssel rendelkező felületeket 30–40%-ra célszerű növelni.

A téli hajtatás (december–március) nem növelendő, mivel ebben az időszakban a dél-európai országokkal nem vagyunk versenyképesek.

A korszerű technológiák, különösen a talaj nélküli termesztés gyors ütemű bevezetése is támogatandó.

Kiemelt fontosságú az Európában egyedülálló termálvíz-kincs kertészeti, zöldségtermesztési hasznosítását elősegíteni. Jelenleg az érvényben lévő környezetvédelmi előírások a geotermikus energia használatát gazdaságtalanná teszik. Ezért kormány-szintű program keretében szükséges rendezni a kertészeti hasznosítást, melyben a környezetvédelmi többletköltséget támogatással kell kompenzálni.

A fóliás fejlesztéseket a legjobb ökológiai adottságú Dél-Alföldre célszerű koncentrálni. A termálenergia hasznosítása szempontjából kívánatos a hajtatótelepek koncentrációjának elősegítése.

A szántóföldi termesztéshez hasonlóan a hajtatási fejlesztéseket is kiemelten szükséges támogatni. A támogatás odaitélésekor részletes üzleti tervet kell megkövetelni, és célszerű termék-tanácsi tagsághoz kötni. A fejlesztés megvalósítását és működését folyamatosan ellenőrizni kell.

2.3.3. Gombatermesztés

A gombatermesztés jelenlegi fejlődési üteme csak abban az esetben tartható fenn, ha a jelenlegi, túlnyomórészt pincés termesztés mellett jelentős felületű, teljes klimatizálással ellátott földfelszíni gombatermesztő házak, ill. sátrak létesülnek. Az elkövetkező három év alatt létesülő 120 000 m² korszerű termesztőfelületről 15 000 tonna terméstöbblet takarítható be, aminek következtében a jelenleg is jelentős export 50%-kal növelhető. A hazai fogyasztás 2 kg/fő/évről 3 kg/fő/évre emelhető. A fejlesztés 2002-ig 5,70 milliárd forint támogatást igényel.

2.3.4. Zöldségvetőmag-termesztés

A vetőmagtermesztés régi hagyományainak felélesztésére ki kell dolgozni és meg kell valósítani a zöldségvetőmag-termesztés ágazati stratégiáját.

2.3.5. Összegzés

A szántóföldi és hajtatásos zöldségtermesztés, valamint a gombatermesztés területén végrehajtott termelőkorszerűsíté-

tés az ágazat versenyképességét európai színvonalra emeli. A jövedelemtermelő képesség megfelelő szintre emelkedik, az áru minősége a piac követelményeinek minden tekintetben megfelel. A belföldi piacon a hazai áru fog dominálni, a környező országokba jelentős árumennyiséget szállíthatunk, az EU részpiacain folyamatosan jelen lehetünk. A zöldségtermesztésből élők létbiztonsága megteremtődik, az ágazat foglalkoztatásban betöltött szerepe nő.

A fenti három konkrét feladat mellett az ágazatban be kell vezetni a rendszeres, teljes körű **adatszolgáltatást**, mivel enélkül a piacsabályozás nem működtethető. Az adatszolgáltatásra alapozva **információs rendszert** kell felállítani és működtetni.

Ezekben az FVM Hivatalok főkertészeinek szerepét erősíteni kell. A hazai jogszabályok felülvizsgálatával, szükséges módosításával elő kell mozdítani a kedvező birtokszerkezet kialakulását, az adatszolgáltatás megbízhatóságát, a termelői szervezetek megalakulását és a támogatások igényelhetőségét, valamint hasznosulását a zöldségágazatban is. Korszerűsítésre vár a **hatósági ellenőrzések** rendszere.

A **minőség-ellenőrzés, minőségtanúsítás** rendszerének hazai bevezetése és alkalmazása sürgős feladat, ami a minőségtanúsító védjegyben mint marketingeszközben jelenik meg, egyben felhívja a fogyasztók figyelmét – belföldön és külföldön egyaránt – a kiváló magyar élelmiszerekre.

Kísérleti háttérre alapozott, független **ágazati szaknácsadó szolgálatot** kell létrehozni, melynek finanszírozása állami feladat, szakmai felügyeletét a szakmai szervezetekre kell bízni.

A teljesen leépült kutatóhálózatot újra kell szervezni, meg kell teremteni a **technológiafejlesztést szolgáló hazai kutatások bázisát**, mert a külföldi kutatások mindinkább magán szférába kerültek, eredményeik nem publikusak, nem adaptálhatók. A technológiai kutatások mellett szükséges a gazdaságossági és önköltségelemzéseket (ökonómiai kutatások) fejleszteni, mert ezek nélkül az egyes kultúrák versenyképessége nem ítéltető meg, a fejlesztés nehezen konkretizálható.

A **speciális zöldségtermesztő képzést** alsó, közép-, és felső szinten gyakorlatcentrikusan meg kell erősíteni.

Az ágazat szakmai és piaci koordinációját, ellenőrzési funkcióit a terméktanácsokra kell bízni. Ösztönözni kell az ágazat területén működő terméktanácsok integrációját.

A befektetett támogatások hatására a termelői szervezetek létrejötte és megerősödése, a termelés versenyképessé tétele, a piacbővítés megvalósulása esetén, valamint az általános ágazati intézkedések után a zöldségágazat jelentős profittermelő ágazattá válhat.

3. Irodalomjegyzék

Balázs S., (1999): A gombatermesztés helyzete és fejlesztése. In: Versenyképes kertészeti ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. Szerk. Papp J. MTA.

Erdész F.-né, (1996): A zöldségtermelés helyzete és a piaci egyensúlyra ható főbb tényezők vizsgálata. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.

Farkasné Márton K., (1999): A hazai zöldségtermesztés versenyképességének vizsgálata. In: Versenyképes kertészeti ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. Szerk. Papp J. MTA.

FVM Megyei Hivatalok adatai

Javaslat a magyar zöldség-gyümölcs ágazat fejlesztésére (1999) MKTT

Koródi L., (1999): Termesztőberendezések értékelése és fejlesztésének lehetőségei. In: Versenyképes kertészeti ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. Szerk. Papp J. MTA.

A Központi Statisztikai Hivatal évi jelentései

Kristóf L.-né, (1999): A zöldségágazat minőségi fejlesztésének stratégiája. In: Minőség és Agrárstratégia. Programvezető: Láng I. MTA.

Kristóf L.-né, (1999): A fajta mint a zöldségtermesztés biológiai alapja és a fejlesztés irányai. In: Versenyképes kertészeti ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. szerk. Papp J. MTA.

A Magyar Kertészeti Tanács ajánlásai a kertészeti ágazat EU-csatlakozásához. Tanulmány 1998.

Nagy J., (1999): Az EU-összehasonlításban versenyképes zöldségtermesztési ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. In: Versenyképes kertészeti ágazatok fejlesztési koncepciójának alapjai. Szerk. Papp J. MTA.

Országos Zöldség-Gyümölcs Terméktanács: A Zöldség és Gyümölcs ágazat helyzete Magyarországon 1997 és 1998.